

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА ЗА 1976. ГОДИНУ

Нова концепција Програма рада за протеклу годину, којим је детаљно планиран рад сваког одељења, по месецима, омогућио је несметани рад стручњацима што је дало и веома позитивне резултате. Као и ранијих година, сви стручњаци у оквиру својих одељења, радили су на стручној обради музејског материјала и сређивању документације. Прикупљању и откупу музејског материјала није се пришло систематски како је то Програмом било предвиђено. И поред чињенице да су музејске збирке обогаћене са 160 нових предмета и већим бројем фотографија, питању прикупљања музејских предмета, свакако, се мора посветити далеко већа пажња. Неке активности предвиђене Програмом рада нису могле бити реализоване из објективних разлога док су друге непланиране акције обављане, што је диктирала потреба.

Ако анализирамо Програм рада за протеклу годину можемо констатовати да су активности на стручном плану успешно реализоване, што је свакако веома позитивно. Међутим, за део програма у који је требало уложити инвестициона средства, Заједница културе није ни покушала да тражи решење, мада се ови проблеми

понављају већ неколико година уназад. Тако је изостало решење за обезбеђење изложбених просторија, алармним уређајима, што је ове године довело до ноћне провале у Музеју револуционарне омладине, одакле је украдено више музејских предмета. И поред тога што годинама истичемо проблем формирања конзерваторске лабораторије у којој би омогућили конзервацију музејског материјала нисмо успели да решимо. Неопходно је да напоменемо као нерешена питања, а веома важна препокривања обе зграде у којима су смештене сталне, музејске поставке, питање решења депоа за смештај музејских збирки, као и обезбеђење просторија за повремене тематске изложбе. Овако бројно нерешена питања успоравају интензивнији рад на стручном плану и, свакако, траже хитну интервенцију на њиховом решавању.

Фотолабораторија је успешно сарађивала са стручном службом Музеја у раду на снимању материјала у установи, као и споменицима културе на терену. У протеклој години, у фото-лабораторији, је извршено 1.816 снимања и израђено 4.329 фотографија разних формата за картотеку, изложбе, институције у области културе у граду и повременим корисницима.

Почетком 1977. године, изашла је из штампе шеста свеска Зборника радова нашег Музеја. Као и до сада, Зборник је обухватио све области културне и политичке историје нашег краја. У овом броју Зборника узело је учешћа 17 сарадника са 19 стручних прилога. Штампан је на 404 стране, односно, 25 табака текста и три табака прилога у тиражу од 1.000 примерака са 30 сепарата по сваком аутору.

КУЛТУРНО-ВАСПИТНА АКТИВНОСТ

Културно-васпитна активност последњих година не даје задовољавајуће резултате и поред уложених напора. Разлог овоме треба тражити, у првом реду, у недостатку педагога Музеја који би се искључиво посветио културно-васпитном раду и пришао плански његовој реализацији. Други, озбиљан проблем је недостатак изложбеног простора за повремене изложбе и одржавање предавања што свакако доприноси смањењу ангажовања на овом плану. Када буду решена ова два проблема Музеј ће бити у могућности да испуни задатке на овом плану који се од њега очекују. Морамо да напоменемо да овај проблем фигурира у нашем програму и извештају већ

неколико година уназад, а да друштвено-политичка заједница није ни покушала да тражи решење.

Поред изложби које је Музеј ове године реализовао, посебна пажња била је посвећена стручним објашњењем посетиоцима Музеја. Отварањем нове поставке Музеја отпочела је и планска посета ученика чачанских школа. У изложбеним просторијама Музеја стручни водич је одржао предавање на тему: „Први српски устанак“, за ученике Гимназије „Филип Филиповић“, као и предавање на тему: „Музеј и његова делатност“, за ученике Основне школе „Милица Павловић“.

Поред одржаних тематских предавања, одржава се редовна настава у појединим одељењима Музеја, зависно од методске јединице коју ученици обрађују у школи. То је карактеристично за ученике у нижим разредима који са својим учитељима редовно долазе на овакав вид наставе. Теме су искључиво везане за експонате и период коме припадају. Оваква активност се показала веома успешном и очекујемо далеко ширу акцију на овом плану.

АРХЕОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ

Рад на стручној документацији, обради и конзервацији предмета није у потпуности изведен како је то годишњим планом предвиђено. Неки послови су урађени ван програма, док други, планирани, нису реализовани из објективних разлога. Извршена је реинвентаризација материјала добијеног ископавањем хумки у Гучи и Јанчићима и делимично из хумке 1, Атеница. Укупно је обрађено 110 предметних картона. Што се тиче фотодокументације обрађено је више негатива него што је предвиђено (око 200 негатива), тако да је скоро сав заостали посао теренске фотодокументације приведен крају.

Снимање археолошких предмета у збирци вршено је само у хитним случајевима, услед оптерећености фотолабораторије неким ванредним пословима.

Предвиђена конзервација предмета и рестаурације керамичких судова делимично је извршена. Рестауриране су урне са ископавања у 1975. години из Крстаца у конзерваторској радионици Народног музеја у Београду, међутим, због оптерећености ове радионице на материјалу добијеном ископавањем хумки у Мрчајев-

цима, нису извршене планиране конзерваторско-рестаураторске интервенције.

Сређена је документација овогодишњих теренских истраживања и то са ископавања хумки у Крстацу и сондажних радова у Трнави и Риђагама.

У одељење је пристигло два предмета путем поклона, пет комада римског новца, и већи број фрагмената керамике и стакла из римског периода, откупом и ископавањем хумки у Крстацу и са сондажних радова у Риђагама. Укупно око 100 инвентарских бројева.

Теренско истраживачки радови су се одвијали према предвиђеном плану, односно, према обезбеђеним средствима. Јула месеца, извршена су систематска откопавања бронзано-допске некрополе на локалитету Ивково брдо у Крстацу, која су отпочета у протеклој години. У овој кампањи откопано је још две хумке и тиме је истражен цео локалитет од укупно пет очуваних хумки (једна потпуно оштећена и заравњена). Ово је за сада једна од најкомплетније истражених некропола хумки на подручју Драгачева, која је дала врло интересантне и значајне податке у вези начина сахрањивања и гробних конструкција као и разноврстан гробни инвентар (урне, керамичке посуде и бронзане наките), који ову некрополу опредељују у средње-бронзано доба.

Радовима је руководила Милена Икодиновић, археолог у екипи су учествовали: Душанка Ранковић, историчар уметности и Миша Хуђећ, препаратор.

У оквиру плана истраживања на тему: „Праисторијска насеља у котлини Западне Мораве“ извршена су сондажна-интифакациона ископавања на локалитету Виноградине у Риђагама. Радови су изведени у времену од 13. до 20. октобра. Постављене су две мање сонде (2,5 x 2 м) на јужном и југозападном делу локалитета, који обухвата мању терасасту зараван изнад корита Мораве. Због лошег времена, истраживања су обављена у нешто скраћеном обиму. На испитаном делу установљен је интензиван културни слој, дебљине око 1,20 м, који се јавља на око 0,75 м од површине, са врло богатим материјалом, (остаци керамичких судова, тегови за рибарске мреже, камене секире и остаци кућног лепа). За сада, стратиграфски подаци и откривени налази, говоре о једнослојном насељу млађег неолитског периода. Ископавање је водила Милена Икодиновић, археолог, уз учешће Мише Хуђећа, препаратора.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ МАТЕРИЈАЛНУ КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ

Годишњим планом предвиђени рад на обради музејских предмета и музеолошкој документацији, делимично је обављен, услед реализовања неких, планом непредвиђених послова, а који су се током године приоритетно наметнули. Наиме, ово одељење је, до формирања регионалног Завода за заштиту споменика културе, у Краљеву, обављало превентивну заштиту споменика културе нашег музејског подручја, а досијеи о изведеној превентивној заштити, услед техничких разлога (фотографије), још нису били сређени. Обрађено је 10 филмова са по 36 снимака и затворени досијеи следећих објеката: цркве манастира Никоља, цркве манастира Вујна, цркве у Жежевици, цркве манастира Благовештења, юцаклије у дворишту Музеја Револуционарне омладине и Господар Јовановог конака

За фототеку је обрађено планираних 150 картона, док на реинвентарисању предметних картона није рађено. На конзервацију је упућено 16 музејских предмета и 11 икона из цркве у Мијоковцима. У одељење су ушла два предмета путем откупа, четири као случајни налази и 55 инвентарских бројева са сондажних испитивања на локалитету Црквина у Трнави.

Планом рада био је предвиђен обиман теренско-истраживачки рад, међутим, његова реализација је зависила од одобрених средстава и временских прилика које су током године у великој мери ометале рад на терену.

У времену од 26. августа до 11. септембра 1976. године извршено је сондажно испитивање у нешто ширем обиму него што је било предвиђено на локалитету Црквина у Трнави. Постављене су три сонде (6 x 8 м; 5 x 3 м; 6 x 3 м;) које су дале веома занимљиве и значајне податке. Наиме, констатовани су остаци једнобродне цркве са полукружном апсидом на истоку, истовременом припратом на западу и са споља ненаглашеним певничким просторима, која се, према типу основе и покретног материјала, може датирати у време пре XV века. Затим, двослојна некропола: млађа у нивоу цркве, а старија испод њених темеља и трагови словенског насеља. Поред веома важног и, за сада, на територији западне Србије јединственог открића, остатака насеља старих Словена, које нас обавезује да локалитет Црквине у Трнави идуће године систематски истражимо, интересантан је и покретни материјал добијен са овог локалитета.

Сондажним испитивањима су руководиле Душанка Ранковић, историчар уметности и Милена Икодиновић, археолог. У екипи су учествовали Миша Хуђец, препаратор и повремено Нада Пајевић, архитектонски техничар, Завода за заштиту споменика културе у Краљеву.

У оквиру конзерваторско-рестаураторских захвата на цркви манастира Свете Тројице под Овчаром, у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Краљеву, настављени су испитивачки радови започети у прошлој години. Од 13. до 18. септембра 1976. године, извршена су сондажна испитивања цркве. Постављене су две сонде, споља, уз темеље на источној (2,5 x 4 м) и јужној (7,5 x 2,5 м) страни и три сонде у унутрашњости цркве на простору проскомидије, јужне певнице и северном делу припрате. Поред драгоцених података за санацију објекта, сонде су показале да су темељи цркве истовремени са њиховом субструкцијом, да не постоје трагови старије цркве, да у унутрашњости цркве није било укопавања, да гробови откривени у сондама споља, према гробним прилазима, потичу из прошлог века — што све иде у прилог мишљењу да црква манастира Свете Тројице под Овчаром није старија од XVI века.

По завршетку теренских радова сређена је документација са ископавања на локалитету Црквина у Трнави као и техничка документација са ископавања на локалитету Ивково Брдо у Крстацу.

Услед временских неприлика, од планираних девет села на територији СО Чачак, систематски су изрекогноцирана четири села: Трнава, Качулице, Жаочани и Слатина. Констатовано је 14 локалитета од којих су пет средњовековних, пет везаних за догађаје из првог и другог српског устанка и четири савремена гробља чији зачетци падају у XVIII односно XIX век. Поред тога, евидентирано је 16 етнографских објеката споменичке вредности и једна црква из 1932. године.

ИСТОРИЈСКО ОДЕЉЕЊЕ

Рад Одељења за старију историју текао је онако како је планиран за ову годину.

Настављен је рад на богаћењу збирки новим музејским предметима. Тако је уведено у књигу улаза 67 нових музејских предмета, од чега је откупљена само једна сабља, која припада историји српско-турских ратова 1876—78. Остали предмети, претежно дипломе

и одликовања, добијени су као поклон музеју. Највише предмета се односи на ратове 1912—1918. године, а мање за Јаворски рат. Веома вредан поклон су одликовања Драгутина Гавриловића, прослављеног браниоца Београда 1915. године.

Настављајући рад на вођењу документације у одељењској књизи, инвентарисано је и реинвентарисано 74 музејска предмета, од којих су за један део урађени картони.

Прикупљању фотографија и ове године је посвећена пажња. Тако је обрађено у картоне и књигу фототеке 198 нових фотографија, од чега 55 оригинала и 143 репродуковане фотографије. Најважнија збирка посвећена је Јаворском рату од 1876—78. године. На ову тему скупљено је и обрађено 84 фотографије, од којих је већина презентирана јавности кроз изложбу: „Јаворски рат 1876“. Са мањим допунама планираним у 1977. ова збирка ће бити комплетирана.

Поводом поменуте изложбе прибављене су и сређене фотокопије за 40 докумената, снимљених у Војно-историјском институту у Београду и Историјском архиву у Чачку. Припремање изложбе условило је и проучавање литературе и бележење предања о Јаворском рату, вршено приликом посете Ивањице, Кушића и Јавора, а такође и приликом реконгносцирања терена. Припремање изложбе „Јаворски рат 1876“ посвећено је и стогодишњици од почетка српско-турских ратова 1876—78. који представља завршну фазу ослободилачке и револуционарне борбе српског народа, започете 1804. и завршене 1878. године, стицањем пуне државне независности. Изложба је отворена у Дому културе у Чачку 21. новембра (а затим пренета у Ивањицу) и на њој је материјал презентиран тематски. Тако је у првом делу поставке дат фотоматеријал, који се односи на почетак ратова и Врховну команду илустрован једном витрином са музејским предметима. Највећи део односи се на јаворски фронт на коме се боре људи чачанског краја, заједно са Ужичанима. Поред војних операција под командом Жаха Илије Чолак-Антића и руског генерала Новоселова у 1876. години, затим, завршних операција крајем 1877, дат је материјал који показује снабдевање војске на фронту, на Јавору, затим организовање санитарске службе и терор Турака над становништвом у подјаворским селима. Дато је и учешће Чачана у борбама за ослобођење југоисточне Србије. Овај део изложбе илустрован је ватреним и хладним оружјем, коришћеним на јаворском фронту. Изложба се завршавала витрином у којој су била одликовања са дипломама и паноом са надгробним спомени-

пима палих ратника. Изложба је побудила велико интересовање, како богатством изложеног материјала тако и изванредним ликовним решењем, које је остварила Душанка Ранковић, кустос нашег Музеја и велика је штета што се изложба, постављена у Дому културе, задржала само 14 дана (толико дана је била слободна просторија Дома у којој се налазила изложба).

Због обимности посла око изложбе смањен је обим рада на прикупљању казивања учесника у ратовима од 1912—18. године. На ову тему урађено је 49 картона са фотографијама и 3 фотографије докумената. Највећи број фотографија, њих 34, односи се на учешће X пука у одбрани Београда 1915. године.

Како је у 1975. години отворена тема: Развој железничког саобраћаја у чачанском крају, то је у току ове године проучена литература о развоју железница у Србији, бележена су казивања на тему и допуњавана збирка фотоматеријала.

У току године оформљена је и збирка фотографија, које прате развој школства и културе у чачанском крају.

Рад на терену одвијао се екипно, кроз рекогносцирање, и индивидуални рад на прикупљању музејских предмета и другог материјала и података, а нарочито за изложбу о „Јаворском рату“. Том активношћу не само да су попуњаване поједине збирке, него је остваривана практична и пословна сарадња, како са другим музејима, тако и приватним поседоваоцима музејских предмета, а који живе у нашем крају.

ЕТНОГРАФСКО ОДЕЉЕЊЕ

Током 1976. године, етнографско одељење је углавном радило на сређивању документације, односно на инвентарисању и реинвентарисању етнографских предмета. У том периоду обрађено је укупно 110 предмета чије снимање треба да започне почетком наредне године.

Крајем године започето је са упознавањем архивске грађе везане за развој еснафа XIX и XX века у Чачку, чије ће се истраживање наставити и у 1977. години.

За етнографско одељење у 1976. години откупљено је или добијено на поклон укупно 25 предмета који су музеолошки обрађени.

Одељење Радничког покрета и НОБ-а, углавном, је оријентисало свој рад на прикупљању и обради материјала. Прикупљен

је велики број фотографија и извршено фото-копирање архивске грађе и новинских чланака из напредних радничких листова.

Поводом прославе 90. годишњице рођења истакнутог револуционара и члана ЦК КПЈ Косте Новаковића, припремљена је изложба посвећена његовом животу и револуционарном раду. Изложба је отворена у Дому културе, а касније презентована грађанима Гуче и Лучана. На отварању изложбе одржан је веома успео рецитал састављен од говора и чланака Косте Новаковића које су извели чланови драмског студија Дома културе у Чачку. Ликовну поставу изложбе извела је Душанка Ранковић, кустос нашег Музеја. Треба нагласити да је ово прва изложба посвећена овом истакнутом нашем суграђанину, тако да су посетиоци имали могућност да упознају велики допринос његове револуционарне делатности у формирању и развоју радничког покрета и партије у нас.

У оквиру свечаности првог пуштања у саобраћај воза Чачак — Пожега узето је учешће у презентацији старе локомотиве популарног „ћире“ испред Железничке станице. Том приликом, постављене су две витрине у којима су презентоване фотографије и оригинални материјал о развоју железничког саобраћаја у нашем крају.

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК